Archeologienota met uitgesteld vooronderzoek

Peer, Markt 7

PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

2016J179

HAAST

Historisch en Archeologisch Advies, Studies en Toegepast onderzoek

Rik van de Konijnenburg
Grauwe Torenwal 6/00/1
B-3960 Bree (BE)
Mob. 0496 209 018
e-mail: rik@konijnenburg.com

Haast-rapport 2016-27/ wettelijk depot: D/2016/12654/27
verwijzing: VAN DE KONIJNENBURG, R., (2016), Peer, Markt 7 - Archeologienota met uitgesteld onderzoek, programma van maatregelen, HAAST-rapport 2016-27, Bree, D/2016/12654/27

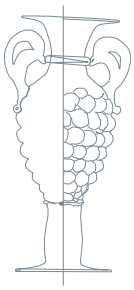
© 2016 HAAST bvba, *Grauwe Torenwal 6/00/1, B-3960 Bree*

Foto's: HAAST – Rik vd Konijnenburg (tenzij anders vermeld)
Tekeningen: HAAST (tenzij anders vermeld)

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de uitgever.

Wettelijk depot: D/2016/12654/27

Copyright reserved. No part of this publication may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without the permission from the publisher.

COVERFOTO: Het terrein gesitueerd op de Ferrariskaart (bron: www.geopunt.be)

INHOUD

Programma van maatregelen uitgesteld vooronderzoek	
1. Administratieve gegevens	4
2. Aanleiding van het vooronderzoek	6
3. Resultaten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem	8
4. Vraagstelling en Onderzoeksdoelen	8
5. Onderzoeksstrategie en -methode	9
6. Onderzoekstechnieken	11
7. Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk	12
8. Lijst met afbeeldingen	12
9. Bibliografie	12

Programma van maatregelen uitgesteld vooronderzoek

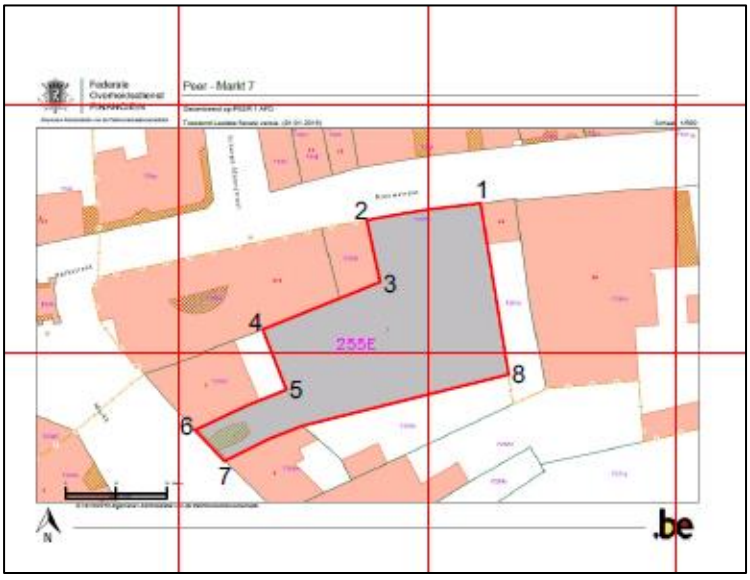
1. Administratieve gegevens

Projectcode: 2016J179
nummer wettelijk depot: D/2016/12654/27
naam en erkenningsnummer archeoloog: Rik van de Konijnenburg, OE/ERK/Archeoloog/2015/00041, Grauwe Torenwal 6/00/1 – 3960 Bre
naam en adres van de opdrachtgever: Landi projectontwikkeling, Slakweidestraat 38, 3630 Maasmechelen (contactpersoon dhr. Emiel Geurts)
locatiegegevens:

provincie: Limburg
gemeente: Peer
deelgemeente: Peer
adres: markt 7 (centrum van de stad)
toponiem: Peer-centrum
bounding box:

De xy-coördinaten (stelsel Lambert72):

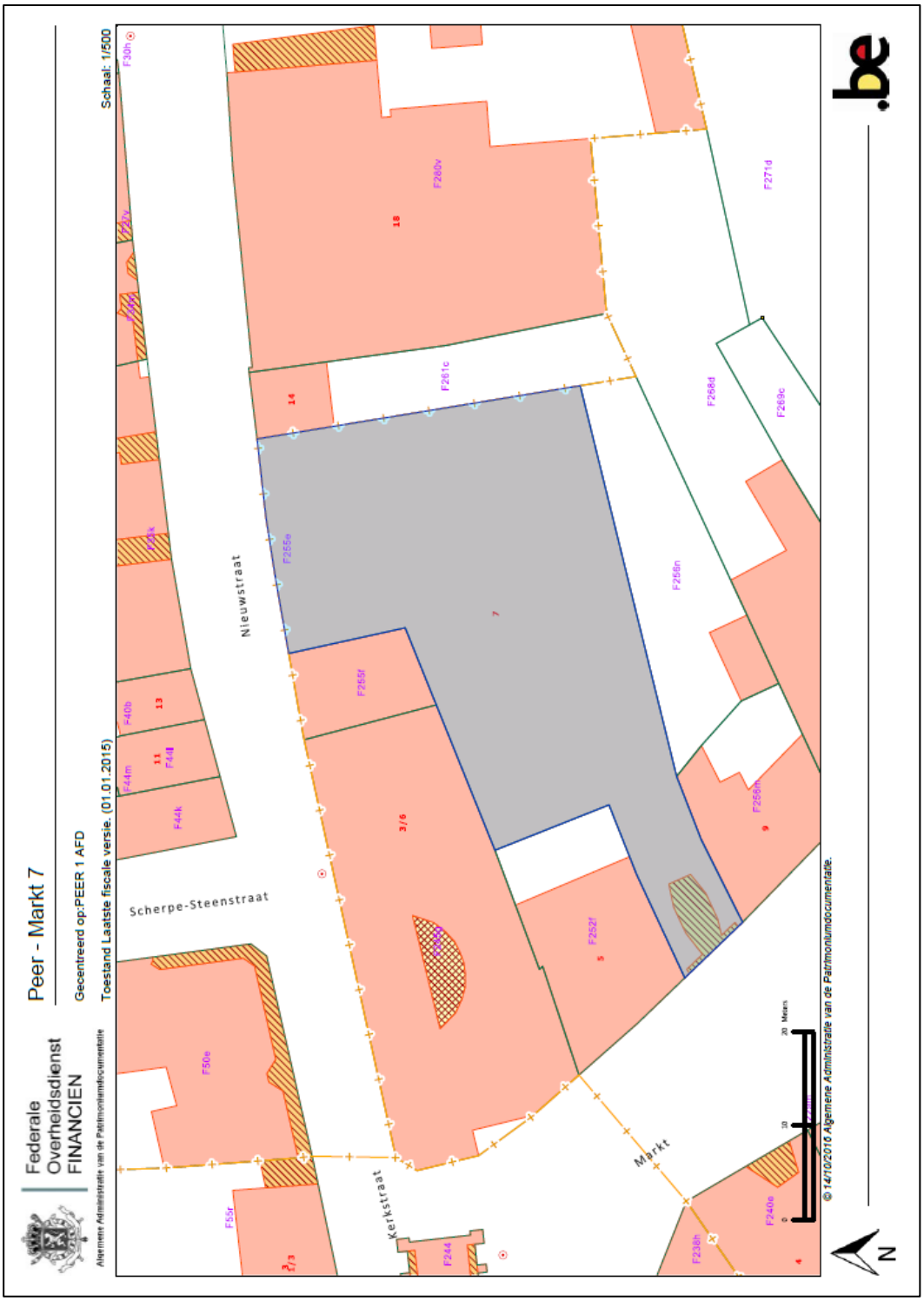
Nr	X	Y
1	226010.410	203129.761
2	225978.685	203124.865
3	225981.770	203111.149
4	225966.483	203104.959
5	225971.576	203092.124
6	225952.500	203083.345
7	225958.575	203077.215
8	226015.479	203096.093

Afbeelding1: Bounding Box

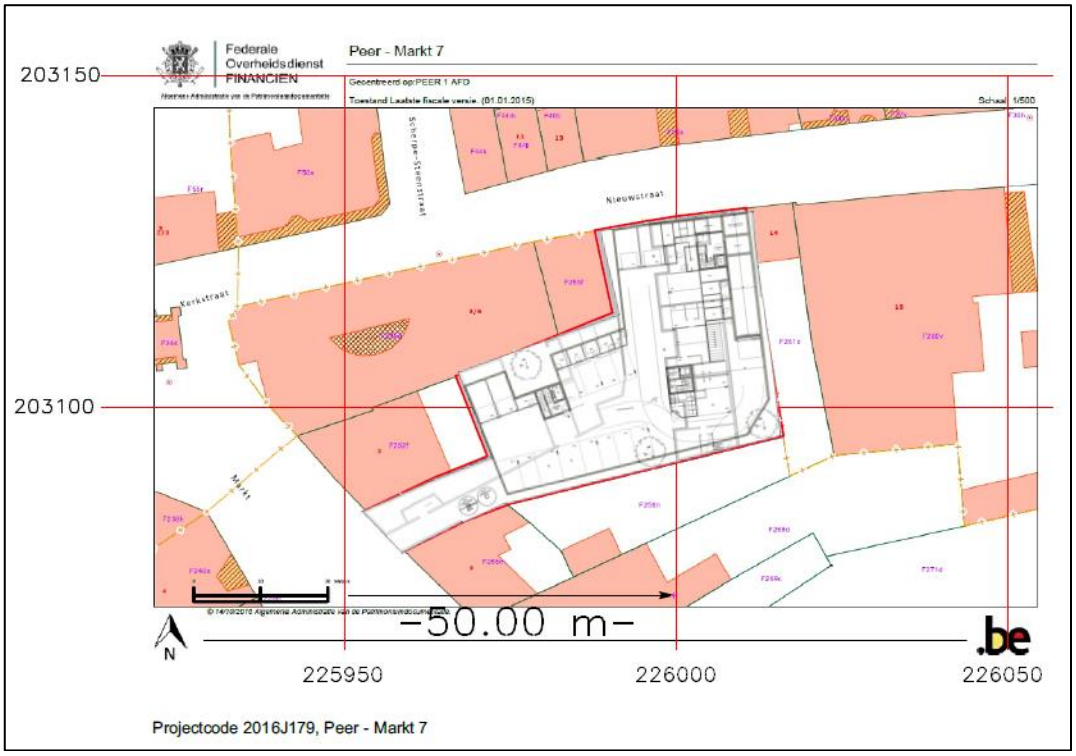
Kadastrale gegevens en plan met afbakening

Het projectgebied ligt in het centrum van de stad Peer en beslaat één kadastraal perceel: Peer, afd. 1 Sie F, perceel 255e.

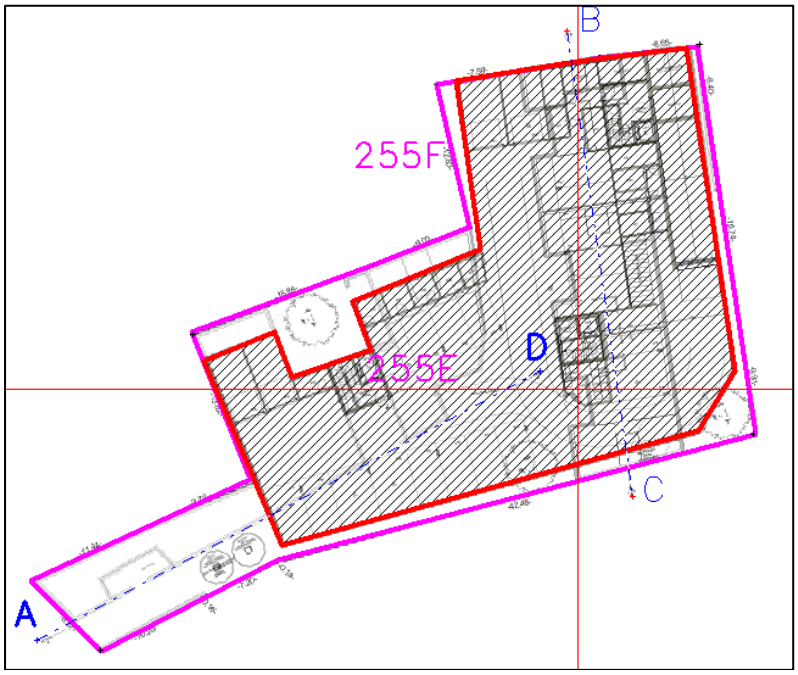

Afbeelding 2: Kadastraal uittreksel 01/01/2015

2. Aanleiding van het vooronderzoek

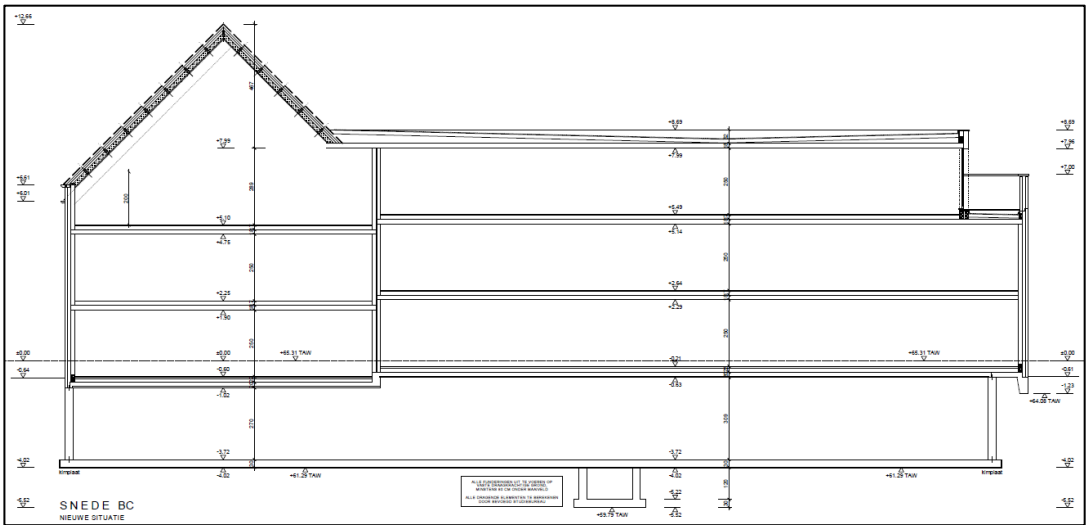

Afbeelding 3: inplantingsplan zoals aangereikt door de projectontwikkelaar.

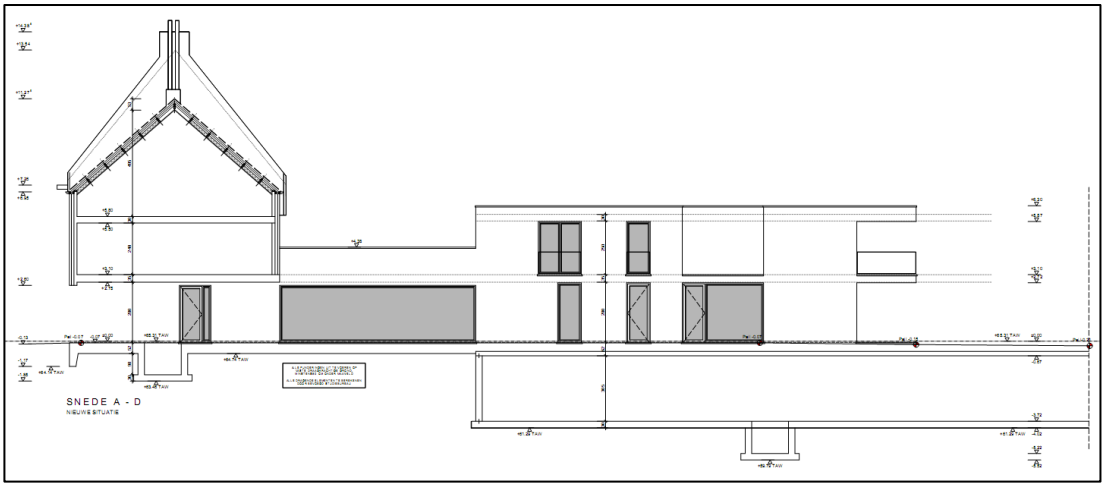

Afbeelding 4: kelderplan van het nieuwbouwproject, de kelderruimte is diagonaal gearceerd.

Nagenoeg het volledige perceel zal onderkelderd worden. Enkel het smalle stuk naar de Markt wordt niet onderkelderd. De kelder beslaat een oppervlakte van 1082 m² . De inrit naar de kelder/parkeergarage ligt aan de Nieuwstraat. Het vloerpeil van de kelder ligt op -3.72 m onder het nulpunt dat gelegen is aan de Nieuwstraat en gelijk staat aan +65,31 m TAW; het vloerpeil van de inkomhal aan de Markt. De Markt zelf ligt volgens de meting op het DHM op +65,14 m TAW. Dit betekent dat er een werkput zal uitgegraven worden van minstens 4 m diepte aangezien bij het vloerpeil nog de dikte van de vloer moet geteld worden. Het doorsnedeplan is een diepte van +61,19 m TAW aangegeven voor de onderzijde van de keldervloer. Voor de liftschachten wordt de ondervloer aangezet op +59,79 m TAW.

Afbeelding 5: Doorsnede BC , de bouw en kelder vanuit de Nieuwstraat.

Afbeelding 6: Doorsnede AD, vanuit de Markt.

Aan de marktzijde worden enkel de funderingen van de nieuwbouw als ingrepen in de bodem aanzien en de liftkoker waarvan de aanzet op +63,46m TAW ligt; -1,68 m onder het maaiveld (straatniveau). De funderingen worden aangezet op +64,14 m TAW; 1 meter onder het straatniveau.

Bouwdensiteit: naar bouwdensiteit wijzigt eigenlijk niets; heel het perceel is momenteel volgebouwd en dit wijzigt niet. Men kan spreken van hoge bouwdensiteit in het verleden en in de toekomst; 100% bebouwd.

3. Resultaten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem

Het heeft er alle schijn van dat het bodemarchief slechts zeer matig geroerd is in het verleden. Aan de Marktzijde van het projectgebied zijn geen kelders aanwezig en ligt het vloerpeil hoger dan het straatniveau. Aan de Nieuwstraat is een kleine kelder aanwezig, maar dit kan nog een restant zijn van de 19d^{e-}eeuwse, of misschien nog oudere, bouwfase op het terrein. Dit moet nader bekeken worden. De mutatieschetsen van het kadaster geven aan dat de situatie van bebouwing zoals weergeven op de Atlas der Buurtwegen quasi onveranderd blijft tot na WOII. Het is niet via de mutatieschetsen, maar via de luchtfoto's dat kon vastgesteld worden dat eind jaren 1950, mogelijk in 1960 grote bouwwerken plaatsvonden zoals de bouw van een groot magazijn in het binnengebied van perceel 255^{E}.

Het feit dat de ondergrond weinig of niet geroerd lijkt te zijn biedt een grote kans op kennisvermeerdering wat betreft de ontwikkeling en geschiedenis van de Peerse stadskern. Temeer omdat uit de historische kaarten blijkt dat het projectgebied waarschijnlijk tot voor WOII enkel aan de straatzijden bebouwd was met achterliggende tuinen. Die tuinen bieden soms allerlei aanwijzingen voor ambachtelijke nijverheid binnen een stadskern, maar, door de mogelijke aanwezigheid van beerputten kan ook veel geleerd worden over de socio-economische situatie en ontwikkeling van de stad en haar bewoners.

4. Vraagstelling en Onderzoeksdoelen

a. Doelstellingen van het archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem

Doel van het archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem (proefsleuvenonderzoek) is de detectie van sites met bodemsporen. Dit kunnen nederzettingssporen zijn, sporen bodemgebruik, brandkuilen, beerputten, waterputten, paalkuilen, houtbouw, baksteenbouw, natuursteenbouw, … specifieke (ambachtelijke) antropogene gebruiksdoeleinden van het terrein binnen het projectgebied.

b. Te beantwoorden onderzoeksvragen

Doel van het stratigrafisch onderzoek is een eerste archeologische evaluatie van het terrein. Er dienen aanbevelingen te worden geformuleerd naar vervolgonderzoek en –strategie toe. Minimaal volgende onderzoeksvragen dienen te beantwoord worden:

- In welke mate is het terrein reeds verstoord?
- In welke mate verstoren de geplande werken archeologisch erfgoed?
- Wat is de te volgen strategie tijdens het prospectieonderzoek, rekening houdend met het hoge grondwaterpeil?
- Zijn er archeologische sporen aanwezig?
- Bevinden de sporen zich in stratigrafisch verband?

- Hoeveel verschillende lagen/stratigrafie zijn er te onderscheiden in de verschillende proefputten? En hoe zijn die over de verschillende putten heen gelinkt?
- Bevatten deze lagen archeologische vondsten?
- Uit welke periode dateren de vondsten?
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Zijn er post/laatmiddeleeuwse kelders aanwezig?
- Zijn er één of meerdere vloeren in deze kelders?
- Is er onder de kelders nog archeologisch erfgoed aanwezig?
- Wat was de invloed van de bestaande bebouwing/verhardingen op het archeologisch erfgoed?
- Op welke hoogte bevindt zich de natuurlijke bodem?

Het doel van de proefsleuven is de detectie van sites met bodemsporen. Hierbij moeten minimaal volgende onderzoeksvragen beantwoord worden:

- Welke zijn de waargenomen horizonten in de bodem, beschrijving + duiding?
- Waardoor kan het ontbreken van een horizont verklaard worden?
- Wat is de relatie tussen de bodem en de archeologische sporen?
- Wat is de relatie tussen de bodem en de landschappelijke context (landschap algemeen,
- geomorfologie, …)?
- - Is er een aard(bodem)kundige verklaring voor de partiële afwezigheid van archeologische sporen?
- Zo ja, waarom? Zo nee, waarom niet?
- Zijn er sporen aanwezig? Zo ja, geef een beknopte omschrijving.
- Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- Kan op basis van het sporenbestand in de proefsleuven een uitspraak worden gedaan over de aard en omvang van occupatie?
- Zijn er indicaties (greppels, grachten, lineaire paalzettingen, …) die kunnen wijzen op een inrichting van een erf/nederzetting?
- Zijn er indicaties voor de aanwezigheid van funeraire contexten? Zo ja;
    - Hoeveel niveaus zijn er te onderscheiden?
    - Wat is de omvang?
    - Komen er oversnijdingen voor?
    - Wat is het, geschatte, aantal individuen?
- Kunnen archeologische vindplaatsen in tijd, ruimte en functie afgebakend worden (incl. de argumentatie)?
- Wat is de vastgestelde en verwachte bewaringstoestand van elke archeologische vindplaats?
- Wat is de waarde van elke vastgestelde archeologische vindplaats?
- Wat is de potentiële impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de waardevolle archeologische vindplaatsen?
- Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling: hoe kan deze bedreiging weggenomen of verminderd worden (maatregelen behoud *in situ*)?
- Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling en die niet in situ bewaard kunnen blijven:
    - Wat is de ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) van de zones voor vervolgonderzoek?
    - Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht, zowel vanuit methodologie als aanpak voor het vervolgonderzoek?
    - Welke vraagstellingen zijn voor vervolgonderzoek relevant?

- Zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig? Zo ja, welke type staalnames zijn hiervoor noodzakelijk en in welke hoeveelheid?

- Wat is de te volgen strategie bij een vervolgonderzoek?

5. Onderzoeksstrategie en -methode

Proefsleuven / Proefputten: we adviseren om het terrein verder te onderzoeken doormiddel van vier stratigrafische proefputten van 4 m² groot (2 x 2 m) en minstens te graven tot 30 cm in de ongeroerde C-horizont. We opteren voor het aanleggen van proefputten gespreid over het terrein na afbraak van de bestaande gebouwen om het terrein volledig in te kunnen schatten op haar archeologische waarde en om een duidelijk beeld van de stratigrafische complexiteit van het terrein te krijgen. Mogelijk worden daarbij restanten/delen van beerputten, waterputten, afvalkuilen of andere sporen aangesneden. De proefputten worden laagsgewijs uitgegraven waarbij elk aangelegd vlak apart wordt geregistreerd (gefotografeerd en ingetekend op schaal 1/20ste). Nadat bepaald kan worden op basis van de vastgestelde stratigrafische opbouw van het terrein hoeveel archeologische niveaus op het terrein bewaard zijn, worden de proefputten uitgebreid tot proefsleuven, 3 in totaal, van 2 m breed en terreindekkend zoals aangegeven op afbeelding 7, waarbij enkel het eerste, meest recente, archeologisch vlak wordt vrijgelegd.

Aan de Markt wordt de eerste proefput binnen de contouren van de oude bebouwing aangelegd (proefput 1 op afbeelding 7) en de tweede in het verlengde van de eerste, net achter de voormalige bebouwing (proefput 2 op afbeelding 7) aangezien de stratigrafische complexiteit binnen woonstructuren erg kan verschillen met de stratigrafische bodemopbouw buiten bebouwde zones.

Aan de Nieuwstraat wordt één van de vier proefputten, op afbeelding 7 aangeduid als “proefput 3”, aangelegd aan de buitenzijde van de kelderwand om in te schatten in welke mate die de bodem verstoord heeft en om de erfgoedwaarde ervan te kunnen bepalen.

Randvoorwaarden

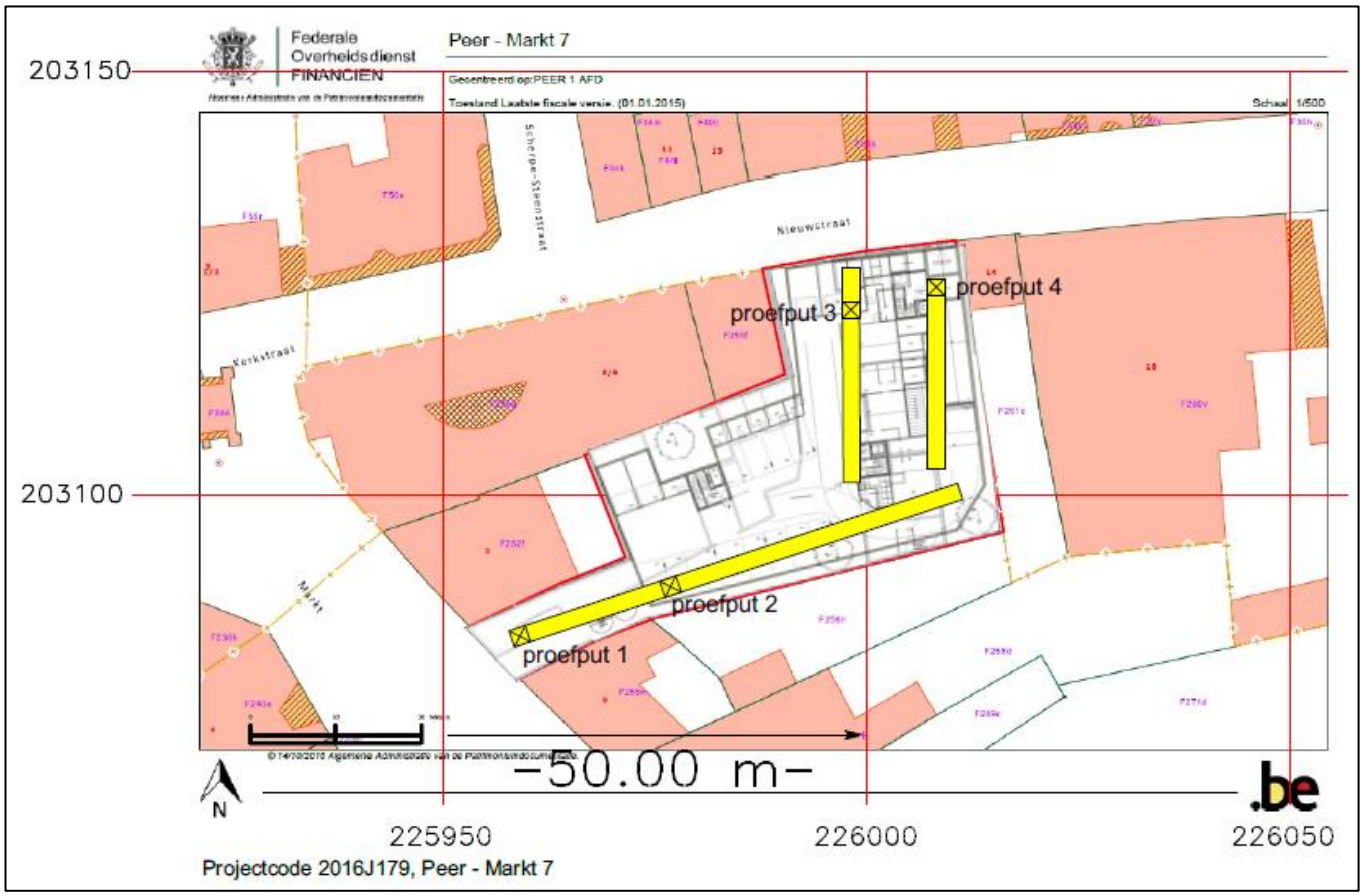
Voor de proefputten gemaakt kunnen worden dienen uiteraard de bestaande gebouwen gesloopt. Dit mag tot op maaiveldniveau. Vanaf het moment dat vloeren uitgebroken worden dient dit te gebeuren onder begeleiding en toezicht van een archeoloog om te voorkomen dat waardevolle sporen verloren gaan.

Het resultaat van de stratigrafische proefputten en proefsleuven bepaalt de verder te volgen strategie in het archeologisch traject.
Het eventueel niet-uitvoeren van verder onderzoek is niet aan de orde aangezien er gekozen wordt om het terrein eerst te onderzoeken op haar stratigrafische complexiteit om op die manier het vervolgtraject van het archeologisch onderzoek te kunnen bepalen.

Het onderzoeksdoel is bereikt wanneer er sporen worden aangetroffen die het stedelijk karakter van het projectgebied bevestigen, als de complexiteit van de stratigrafie kan vastgelegd worden en op die manier de verder te volgen strategie kan vastgelegd worden in een archeologisch traject en

er een mogelijkheid is om voor een deel de evolutie van de stad op socio-economisch vlak / ambachtelijk / bouwkundig te evalueren.

6. Onderzoekstechnieken

Afbeelding 7: Voorstel inplanting proefputten

Van alle profielkolommen en archeologische vlakken zullen overzichtsfoto's worden gemaakt en van alle (antropogene) sporen ook detailfoto's. De proefputten en sporen worden ingemeten en gedocumenteerd aan de hand van beschrijvingen. Indien een spoor zich tegen de putwand bevindt, wordt het werkputprofiel opgeschoond om de relatie tussen het spoor en de bodemhorizonten te registreren. Sporen-, foto- en vondstenlijsten worden geregistreerd in het veld. Vondsten die binnen de sleuven of kijkvensters worden aangetroffen, worden per context ingezameld (vlak, spoor, enz.). Er dient een selectie van de sporen gecoupeerd te worden die afdoende is om de onderzoeksvragen te beantwoorden. In vermoedelijke diepe sporen zoals waterputten en waterkuilen wordt een boring gezet om te verifiëren of het om een dergelijk spoor gaat en om de diepte te bepalen. De erkend archeoloog/veldwerkleider is vrij in het bepalen van de noodzaak van aanvullende boringen en het aantal boringen.

Alle bodemprofielen worden opgekuist, gefotografeerd (voorzien van profielnummer, proefputnummer, noordpijl en schaallat), ingetekend op schaal 1/20 en beschreven per horizont

op basis van de bodemkundige registratie- en beschrijvingsmethodes. Bij elke profielput wordt de absolute hoogte van het (archeologisch) vlak en van het maaiveld genomen en op het plan aangeduid.

Sporen waarbij de **metaaldetector** een signaal geeft, worden aangeduid in de sporenlijst. Metaalvondsten worden enkel ingezameld als zij zich aan het vlak bevinden of als ze zich in een spoor bevinden dat gecoupeerd wordt. Ingezamelde vondsten worden op plan gezet met vondstnummer en de code *Md*. Ingezamelde metaalvondsten worden beschermd tegen degradatie van het materiaal.

Indien sporen worden gecoupeerd in functie van het beantwoorden van de vooraf opgestelde of door voortschrijdend inzicht opgeworpen onderzoeksvragen, worden de coupes ingemeten, getekend (schaal 1:20) en gefotografeerd.

Na afloop van het onderzoek worden de proefputten en -sleuven gedicht om verdere degradatie van eventueel aanwezige sporen te voorkomen. Indien nodig worden kwetsbare sporen (graven, zeer ondiep bewaarde sporen) afgedekt met doek of plastic zodat ze in geval van een vervolgonderzoek in de vorm van een proefsleuvenonderzoek of een opgraving niet verder worden aangetast vooraleer ze onderzocht kunnen worden.

7. Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er wordt niet verwacht dat afwijkingen van de Code van Goede Praktijk zich zullen/kunnen voordoen. Elke wijziging in de onderzoeksstrategie en/of onderzoeksmethode wordt tijdens het veldwerk met alle betrokken partijen besproken en pas uitgevoerd na goedkeuring door alle betrokken partijen.

8. Lijst met afbeeldingen

- *Afbeelding 1: Bounding Box*
- *Afbeelding 2: Kadastraal uittreksel 01/01/2015*
- *Afbeelding 3: inplantingsplan zoals aangereikt door de projectontwikkelaar.*
- *Afbeelding 4: kelderplan van het nieuwbouwproject, de kelderruimte is diagonaal gearceerd.*
- *Afbeelding 5: Doorsnede BC, de bouw en kelder vanuit de Nieuwstraat.*
- *Afbeelding 6: Doorsnede AD, vanuit de Markt*
- *Afbeelding 7: Voorstel inplanting proefsleuven*

9. Bibliografie

HANECA, K., DEBRUYNE, S., VANHOUTTE, S., ERVYNCK, A., 2016, Archeologisch vooronderzoek met proefsleuven. Op zoek naar een optimale strategie, Onderzoeksrapport agentschap Onroerend Erfgoed 48, Brussel, agentschap Onroerend Erfgoed - Wetenschappelijke instelling van de Vlaamse Overheid, Beleidsdomein Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed

Geraadpleegd via:
https://www.onroerenderfgoed.be/actueel/nieuws/onderzoeksrapport-archeologisch-vooronderzoek-proefsleuven-strategie/